

Otistik Öğrencilerin Eğitiminde Alan Dışı Görevlendirilen Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Mesleki Yeterliklerine Yönelik Görüşlerin İncelenmesi

Olca Y PÜLLÜ¹ Erdiñç YELBOĞA² Halil İbrahim GÖDE³ Hatice BEKAR⁴ Özlem YAKUT⁵

¹Eğitimci, MEB, e-posta: olcaypullu@hotmail.com ORCID:0009-0002-9786-0105

²Eğitimci, MEB, e-posta: ahmetmehmet45@hotmail.com ORCID:0009-0003-2049-3113

³Eğitimci, MEB, e-posta: gode4341@gmail.com ORCID:0009-0000-47-35-2690

⁴Eğitimci, MEB, e-posta: haticebekar22@gmail.com ORCID:0009-0000-3725-8337

⁵Eğitimci, MEB, e-posta: dila_2209@hotmail.com ORCID:0009-0006-0303-7812

Özet: Bu araştırmanın temel amacı özel eğitim kurumlarında otistik öğrencilerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen ücretli öğretmenlerin yaşadıkları sorunların ve alan dışı öğretmenlerin mesleki yeterlilik düzeylerini belirlemesidir. Amaç doğrultusunda hazırlanan görüşme formu; 2019-2020 eğitim öğretim yılında Kocaeli ili İzmit merkez ilçede bulunan sadece otizm tanısı konulmuş öğrencilerin eğitim aldığı Özel Eğitim Uygulama Okulunda görev yapan 14 alan dışı öğretmene ve 2 yöneticiye uygulanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda; araştırmaya katılan öğretmenlerin biri dışında çoğunluğu otizmliler öğrencilerin eğitiminde kendini yetersiz bulurken, bir kısmının da kısmen yeterli buldukları saptanmıştır. Alan dışı görevlendirilen öğretmenlerin, otizmliler çocukların eğitiminde farklı sorunlarla karşılaştıkları, bu sorunların başında öğrencilerin ağlama krizleri, öfke nöbetleri kendine ve arkadaşlarına zarar verme davranışlarının geldiği, diğer taraftan öğrencilerin öz bakım becerilerini kazanmamış olmaları da öğretmenlerin yaşadıkları önemli sorunlardan olduğu belirlenmiştir. Okul yöneticileri de otizmliler çocukların eğitiminde alan dışı öğretmenlerle çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunların başında, öğretmenlerin alan dışından olmalarından kaynaklanan; otizmliler öğrencilere nasıl yaklaşacaklarını ve onları nasıl eğiteceklerini bilmemeleri, otizmliler çocukların eğitimi konusunda deneyim sahibi olmamaları ve öğretmenlerin ücretli olarak atandıkları için her yıl farklı farklı öğretmenlerin okullarında görevlendirmeleri gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Özel Eğitim, Kaynaştırma Eğitimi, Alan Dışı Öğretmen, Mesleki Yeterlik

The Problems Experienced By Out-Of-Field Teachers in The Education Of Autistic Students and Their Opinions On Their Professional Competences

Abstract: The main purpose of this research is to determine the problems experienced by paid teachers who are assigned outside the field in the education of autistic students in private educational institutions and the professional competency levels of non-field teachers. The interview form prepared for the purpose; In the 2019-2020 academic year, it was applied to 14 non-field teachers and 2 administrators working in the Special Education Application Center where only students diagnosed with autism were trained in the central district of İzmit, Kocaeli. The data obtained was analyzed by content analysis method. As a result of the research; Apart from one of the teachers participating in the study, it was found that while most of them found themselves inadequate in the education of students with autism, some found it partially sufficient. It has been determined that teachers assigned outside the field face different problems in the education of children with autism, crying crises, temper tantrums and self-harming behaviors of the students, and the fact that students did not acquire self-care skills were also important problems. School administrators also experience various problems with non-field teachers in the education of children with autism. At the beginning of these problems arising from teachers being out of the field; Each year, different teachers are assigned to their schools because they do not know how to approach and educate students with autism, do not have experience in the education of children with autism, and teachers are appointed for a fee.

Key Words: Autism, Special Education, Inclusive Education, Out of Field Teacher, Professional Competence.

1. GİRİŞ

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), “yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan, bireyin günlük yaşama katılımını etkileyen, sınırlı ve yineleyici ilgi, davranış, etkinlikler ve sosyal etkileşim/iletişim eksiklikleri şeklinde kendini gösteren bir nöro-gelişimsel bozukluktur” (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5 [DSM-5], Şafak ve Yavuz, 2018: 1327).

Otizmliler bireylerde sınırlı yineleyici takıntılı davranışlar, dil gelişiminde gecikmeler, sosyal davranışlarda ve sosyal ilişkiler esnasında insanlarla göz teması kurmada kaçınma, adına tepki vermeme, tek başına oyun kuramama veya yaşlıları ile oyun oynamama, iletişimi başlatmada ve sürdürmede güçlük yaşama, paylaşımı reddetme, rutine bağlı kalıp değişimi reddetme, öz bakım becerileri olan yemek yeme ve tuvalet alışkanlığı kazanma davranışlarındaki belirgin problemler belirgin olarak

karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz, Yalçinkaya ve Demirbilek, 1996; Özlü Fazlıoğlu ve Baran, 2004; Dışlıklı, 2007).

Öğretmenlik profesyonel bir meslek olup, alanında uzman kişilerin yapacağı bir meslek dalıdır. Özel eğitim öğretmeni ise temel olarak çeşitli öğrenme, zekâ, duygusal ya da fiziksel engelleri olan öğrencilere eğitim vermek üzere özel olarak eğitim almış ve yine özel bazı yöntemleri benimsemiş öğretmenlerdir. Bu öğretmenler normal tekniklerin işe yaramadığı noktalarda özel ilgi ve eğitim tekniklerini kullanarak öğrencilerin kendi potansiyellerinin tam olarak ortaya çıkarmalarını sağlamaktadırlar. Özel eğitim öğretmenliği, yapı itibari ile diğer branşlardaki öğretmenliklerden biraz daha zorlu süreçleri kapsamaktadır. Bu nedenle de özel eğitim öğretmenliği, bu zorlu süreçlerde yaşanan problemler karşısında sabır ve emek isteyen özel bir alandır (Girgin ve Baysal, 2005; Şahin ve Şahin, 2012; Hallahan, Kaufman ve Pullen, 2013).

Özel eğitim öğretmenlerinin yeterlikleri ile ilgili yapılan araştırmalarda öğretmenlerin kişilik özelliklerinde; sabırlı ve anlayışlı olması, iletişim becerilerinin yüksek olması gerektiği (Işıқтаş, 2015; Tanrıverdi ve Apak, 2013) vurgulanmakta, özel eğitim öğretmenlerinin öğretim süreçlerinde küçük parçalar halinde öğretim yaptıkları için diğer öğretmenlere göre daha sabırlı ve özverili davranmaları gerektiği belirtilmektedir (Başaran, 2001; Girgin ve Baysal, 2005; Şahin ve Şahin, 2012).

Özellikle otizm tanısı konmuş öğrencilerin eğitiminde görev yapacak öğretmenlerin, özel eğitim alanında eğitim almanın yanında, otizm konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olması gerekli görülmektedir (Sucuoğlu, 2014; Yazıcı ve Akman, 2018).

Özel eğitim okullarında, özel eğitim öğretmenliği norm kadro sayısının yeterli düzeyde olmaması, ayrıca bu okulların özel eğitim öğretmenleri tarafından tercih edilmemesi gibi nedenlerle, özel eğitim okullarında milli eğitim müdürlüklerince görevlendirme yoluyla ders ücreti karşılığında alan dışı öğretmenler görevlendirilmektedir. Görevlendirilen öğretmenlerin özel eğitim alanında eğitim almamış olmalarından dolayı alan hakkındaki önyargı ve yeterli olmayan bilgileri eğitimin kalitesini olumsuz etkilemektedir (Akçin vd., 2014).

Otizimli bireylerin büyük çoğunluğu temel yaşam becerilerini yerine getiremezler. Bir başka ifade ile öz bakım, günlük yaşam, sosyal, iletişimsel ve akademik becerilerden önemli derecede sınırlılıklar göstermektedirler. Bunlara ek olarak yaşamlarında başkalarına bağımlı olarak yaşamaktadırlar ve duygularını ifade etmekte de zorlanmaktadırlar

(Çopuroğlu ve Mengi, 2014). Otizmli öğrencilerin bağımsız yaşam becerilerini kazanmaları ve kişisel ihtiyaçlarının karşılanmasında özel eğitim öğretmenlerinin rol ve sorumlulukları önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle otizmli bireylerin, normal gelişim gösteren akranlarının yararlandığı eğitim-öğretim faaliyetlerinden eşit şekilde faydalanmalarını sağlamak için öncelikle nitelikli özel eğitim öğretmenlerinden eğitim almaları gerekmektedir (Ergenekon, 2005; Rakap, Birkan ve Kalkan, 2017). Otizm karmaşık davranış kalıpları içermekte ve bu bireyler birbirlerinden çok farklı özellikler göstermektedir. Otizmli bireyler ile çalışan özel eğitim öğretmenlerinin belirli mesleki yeterliklerinin olması gerekmektedir (Güleç-Aslan, vd., 2014). Ancak otizmli öğrencilerin eğitiminde görevlendirilen öğretmenlerin iki veya dört yıllık özel eğitimle ilgisi olmayan bölümlerden mezun olmaları görevlendirildikleri göz önüne alındığında; özel eğitimle ve otizmle ilgili bilgiye sahip olmadıkları, otizmli öğrencilere nasıl yaklaşacaklarını ve hangi yöntem ve tekniklerle eğitim vereceklerini bilmedikleri, hayatlarında ilk kez otizmli bireyle çalışma durumunda oldukları nedeniyle verecekleri eğitimlerin de ne kadar amacına ulaşacağı düşündürücüdür.

Özel eğitime ihtiyacı bulunan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin öğretimi sunarken aynı zamanda yönetmesi gereklidir. Yani öğretim sürecinde öğretime ayıracağı zamanı belirlemelidir. Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve gereksinimlerini belirlemeli, araç gereçlerini hazırlamalıdır. Öğrencilerin dikkatlerini öğretim sürecine yönlterek onların davranışlarını kontrol altına almalı, uygun davranışsal müdahaleleri kullanılmalıdır. Öğrencinin performansını aldıktan sonra bireysel farklılıklarına uygun olarak öğretilecek becerileri seçerek öğretim sürecini planlamalı ve bu planı uygulamalı, öğretimi kaydetmeli ve sunulan öğretimin değerlendirmesini yapmalıdır. Özel eğitim öğretmenleri öğrenci tepkilerine yönelik geribildirim sunarak doğru tepkilerde pekiştirmeli, yanlış tepkilerde hata düzeltmesi yapmalı ya da uygun bir ifade ile öğrencinin tepkisinin doğru olmadığını belirtmelidir. Pekiştirici belirleme, beceri analizini uygulama, sınıf etkinliklerini planlama ile ilgili yeterlikleri olmalıdır. Çocuk gelişimi, öğrencinin yetersizlik alanı ve ek yetersizliklerine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Aynı zamanda öğrencilerin yasal hakları ile ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir (Güleç-Aslan, vd., 2014; Özyürek, 2008; Tekin, 2005).

Öğülmüş (2014), özel eğitim alan mezunu olanlar ve alan dışında özel eğitim öğretmenliği yapan öğretmenlerin mesleki yeterliklerini incelendiği araştırmalarında; özel eğitim öğretmenlerinin diğer

alanlara göre mesleki yeterlik ve alan bilgisinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Koçak, (2018) yaptığı araştırmada ise özel eğitim alan mezunu olan öğretmenlerin alan bilgisi konusunda kendini yeterli hissettiği, alan mezunu öğretmenlerin alan dışı mezun olan öğretmenlere göre daha nitelikli meslek bilgisine sahip olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Otizimli bireylerin eğitiminde yer alan öğretmenlerin mesleki gelişimi, deneyimleri ve niteliklerinin; uygulamaları güvenilir bir şekilde sunmalarında ve bu bireylerin başarısında önemli bir yeri vardır. Özel eğitim öğretmenlerinin bu bireylerin eğitimi ile ilgili bilgi ve beceri sahibi olması gerekmektedir (Güleç-Aslan, 2017). Aksi halde otizmli öğrencilerin eğitiminde farklı pek çok sorunla karşılaşmaları muhtemeldir. Akçin vd. (2014) bağımsız otistik çocuklar eğitim merkezinde yaşanan sorunları inceledikleri araştırmalarında öğretmenlerden kaynaklanan sorunların başında “öğretmenlerin ders saatlerini etkili ve verimli kullanmaması”, “alan dışı öğretmenlerin de donanımlarının yetersiz olması” ve “özel eğitim öğretmenlerinin otizm konusundaki bilgilerinin sınırlı olması” olduğu belirlenmiştir.

Otizimli çocukların tedavi sürecinde erken tanının yanında , verilen eğitimin önemi göz önüne alındığında, öğretmenlik deneyimi bulunmayan, özel eğitim ve otizm alanında bilgi sahibi olmayan öğretmenlerin, özel eğitim kurumlarında görevlendirilmesi; öğrencilerin en erken zamanda kazanmaları gereken davranışları kazanamamalarına, problem davranışların artmasına, eğitim sürecinin uzamasına neden olmakta ve bu durum yaş sınırı olan becerilerin öğretilmesinde gecikmeye hatta bu becerilerin öğretilmemesine sebep olmaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın temel amacı özel eğitim kurumlarında otistik öğrencilerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen ücretli öğretmenlerin yaşadıkları sorunların ve alan dışı öğretmenlerin mesleki yeterlilik düzeylerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki soruların yanıtları aranmaktadır:

Otizimli öğrencilerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen öğretmenler, otizmli bireylerin eğitiminde ne tür sorunlarla karşılaşmaktadırlar?

Otizimli öğrencilerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen öğretmenler, otistik çocukların eğitimi ile ilgili mesleki açıdan kendilerini geliştirmek için neler yapmaktadırlar?

Okul yöneticilerinin otizmli bireylerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen öğretmenlerin

yeterliklerine ilişkin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?

Otistik öğrencilerin eğitimlerinde doğru eğitim-öğretim yaklaşımı, zamanında kazandırılması gereken davranışlar ve bireyselleştirilmiş yöntem ve teknikler, önem arz etmektedir. Zamanında kazandırılmayan davranışlar, çocukların o davranışı hiçbir zaman kazanamaması gibi telafisi olmayan sonuçlara neden olmaktadır. Bu nedenle bu çocukların eğitimlerinde, otistik çocukların özelliklerini bilen, nasıl yaklaşılmasını ve eğitilmesi konusunda eğitim almış, gerekli mesleki yeterliğe sahip olan öğretmenlerin görevlendirilmeleri gerekmektedir. Ancak alanda yetişmiş ve tecrübeli yeterli düzeyde öğretmen olmadığı için bu çocukların eğitimlerinde alan dışından ücretli öğretmenler görevlendirilmektedir. Bu öğretmenlerde ilk kez otistik öğrencilerle karşılaştıkları ve alanla ilgili eğitim ve deneyim sahibi olmadıkları için önemli sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Bu araştırmada otistik öğrencilerin eğitiminde alan dışı görevlendirilmiş öğretmenler konusuna dikkat çekmek ve otistik çocukların eğitime yönelik farkındalık yaratılmak istenmiştir.

2.MATERYAL VE METOD

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma durum çalışması deseni yapılmıştır. Durum çalışması deseni bir konunun bütüncül bir şekilde derinlemesine araştırılması istendiği durumlarda kullanılır. Bu yönüyle maksat belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 73).

Araştırmada veriler nitel araştırma yöntem ve tekniklerine göre toplanmıştır. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 39) olarak tanımlanmaktadır.

Nitel araştırma yönteminde olgular ve olaylar bizzat doğal ortamında gözlemlenir. Bu açıdan birden fazla ve sosyal olarak yapılandırıldığına inanan nitel araştırmacı, sosyal olayları araştırırken bunların gerçekliğini doğal ortamlarında onları inceleyerek araştırmasını yapar (Işıkoğlu, 2005).

2.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile

oluşturulmuştur. Çalışma grubunu 2019-2020 eğitim öğretim yılında sadece otizm tanısı konulmuş öğrencilerin eğitim aldığı özel eğitim okulunda alan dışı görevlendirilen öğretmenler ve kurum

yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tanımlayıcı özelliklerine ilişkin veriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Alan Dışı Öğretmenlerin Tanımlayıcı Özellikleri

	Kıdem (Yıl)	Branş	Okul türü	Önceden Otizmlili öğrenciyle çalışma durumu	Daha önce çalışılan Otizmlili öğrenci sayısı	Otizmlile ilgili eğitim alma durumu
Ö1.	3	Felsefe Öğretmeni	Özel Eğitim	Yok	Yok	Evet
Ö2.	2.5	Moda Tasarım	Özel Eğitim	Var	4	Hayır
Ö3.	5	Beden Eğitimi	Özel Eğitim	Yok	Yok	Evet
Ö4.	2	Kamu Yönetimi	Özel Eğitim	Yok	Yok	Hayır (Şimdi Alıyor)
Ö5.	3	Tarih Öğretmeni	Özel Eğitim	Var	1	Hayır (Şimdi Alıyor)
Ö6.	1	Beden Eğitimi	Özel Eğitim	Yok	Yok	Hayır
Ö7.	3	Türk Dili ve Edebiyatı	Özel Eğitim	Var	5	Evet
Ö8.	3	Bilgisayar	Özel Eğitim	Yok	Yok	Evet
Ö9.	1	Sosyoloji	Özel Eğitim	Yok	Yok	Evet
Ö10.	5	Beden Eğitimi	Özel Eğitim	Var	3	Evet
Ö11.	2	Felsefe	Özel Eğitim	Var	4	Evet
Ö12.	5	Türk Dili ve Edebiyatı	Özel Eğitim	Var	3	Hayır
Ö13.	5	Çocuk Gelişimi	Özel Eğitim	Var	4	Evet
Ö14	Yok	Fen Edebiyat Fakültesi	Özel Eğitim	Yok	Yok	Hayır

Tablo 1’e bakıldığında araştırmaya katılan alan dışı öğretmenlerin 2’si felsefe, 3’ ü beden eğitimi, 2’si Türk dili ve Edebiyatı, 1’eri kamu yönetimi, bilgisayar, sosyoloji, çocuk gelişimi, tarih öğretmenliği, fen-edebiyat, moda tasarım eğitimi almışlardır.

Hepsi özel eğitim kurumlarında görev yapmakta olup, 7’si daha önce otizmlili öğrencilerle çalışmış, 7’si çalışmamıştır. Bu öğretmenlerin daha önce çalıştıkları otizmlili öğrenci sayısı 1 ile 5 arasında değişmekte olup, 8’i otizmlile ilgili eğitim almış, 4’ü almamış, 2’si ise şu anda eğitim almak için kursa gitmektedir.

Araştırmaya 1 müdür ve 1 müdür yardımcısı görevlerini yürüten iki yönetici katılmıştır. Kurum müdürü erkek, beden eğitimi öğretmenliği alanından mezun, 20 yıllık öğretmenlik deneyimine sahip olup, 2 yıl yöneticilik deneyimi bulunmaktadır. Kurumun müdür yardımcısı kadın,

müzik öğretmenliği eğitimi almış 23 yıl öğretmenlik deneyimi ve 1 yıl yöneticilik deneyimine sahiptir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler yüz yüze görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Mülakat, nitel araştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılan yöntemlerden biridir. Bunun nedeni ise kişilerin düşüncelerini ortaya çıkarma bakımından güçlü olması ve görüşmenin konuşmayı temel almasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Görüşmede yarı yapılandırılmış sorulardan oluşturulan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun oluşturulmasında alan yazın taraması yapılarak açık uçlu sorular hazırlanmış ve uzman görüşlerine sunulmuştur. Özel eğitim, psikolojik danışma ve rehberlik ve eğitim yönetimi alan

uzmanlarının görüşleri doğrultusunda görüşme sorularına son hali verilmiştir.

Mülakatlar; 2020 yılı Ocak-Şubat aylarında katılımcı öğretmen ve yöneticiler ile mutabakat sağlanan saatlerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan mülakat soruları, sözlü olarak katılımcılara yöneltilmiş ve yanıtlamaları talep edilmiştir. Yapılan mülakatlara ilişkin ses kaydı alınmış ve yapılan çözümlemeler neticesinde ulaşılan sonuçlar bulgular bölümünde yorumlanarak değerlendirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde yapılan görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilirken, diğer taraftan önemli görülen noktalar not alınmıştır. Kaydı tutulan notlar bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi yaklaşımına göre çalışılıp alt problemler göz önünde bulundurularak çözümlenmiştir. İçerik analizi, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı gördüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir

Tablo 2: Otizmliler Öğrencilerin Eğitiminde Alan Dışı Görevlendirilen Öğretmenlerin, Otizmliler Öğrencilerin Eğitiminde Yaşadıkları Sorunlar

Kategori	Kod	Alıntı
Kriz geçirme, öfke ve saldırgan tutumlar gösterme	Ağlama krizleri geçirme Kendine ve arkadaşlarına zarar verme davranışı sergileme Öfke nöbetleri geçirme	Genelde ağlama krizleri ve vurma krizlerine girme durumlarında çok ciddi sıkıntılar çekiyoruz. (Ö1). Özellikle arkadaşlarına, duvara, kendine vuran öğrencilerimiz var (Ö7). Çocukların öfke nöbetleri ciddi problem yaratıyor hem öğrenci için hem de benim için (Ö10)
Öz bakım becerilerinin kazanılmamış olması	Tuvalet alışkanlığının kazanılmaması Aşırı iştahlı olma	Altına yapan öğrencilerimiz olduğunda da çok ciddi sıkıntılar yaşıyoruz (Ö13). Aşırı yemek istekleri var (Ö11).
Velilerin hassasiyeti	Öğretmenleri bakıcı olarak görmek Fazla beklenti içerisinde olmak	Velilerimizin hassas olması bazen problemler yaratabiliyor (Ö8). Bizleri çocuklarının bakıcısı olarak görüyorlar (Ö11).
Ergenlik ve cinsel dürtüler	Ergenlik sorunları Cinsel dürtü baskısı	Benim şuan yaşadığım Ergenliğe geçiş aşamasında olan öğrencilerimin davranışları (Ö4). Daha çok cinsel dürtüleri anlamında sıkıntı yaşıyorum (Ö13).
Bağımlılık	Telefon ve tablet bağımlılığı	Aşırı bir telefon ve tablet bağımlılığı var (Ö5).

biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

İçerik analizinde veriler, derin bir işleme tabi tutularak, kavram ve temalar içerik analiziyle keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin, önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde organize edilmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2009: 45).

3. BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi olan "Otizmliler öğrencilerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen öğretmenler, otizmliler bireylerin eğitiminde ne tür sorunlarla karşılaşmaktadırlar?" yanıtını aramak üzere öğretmenlerden alınan yanıtlar ayrı ayrı okunmuştur. Bu doğrultuda öğretmenlerin verdikleri yanıtlar beş kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler ve ilgili kod ve alıntılar Tablo 2'de sunulmuştur.

Alan dışından atanmış otizmliler öğrencilere eğitiminde görevlendirilmiş öğretmenlerin otizmliler öğrencilerle sınıf ortamında yaşadıkları sorunlar;

Kriz geçirme, öfke ve saldırgan tutumlar gösterme, öz bakım becerilerinin kazanılmamış olması, velilerin hassasiyeti, ergenlik ve cinsel dürtüler ile bağımlılık olmak üzere beş kategori altında toplanmıştır.

Otizmliler çocukların eğitiminde öğretmenlerin yaşadıkları sorunların başında öğrencilerin kriz geçirmeleri, öfke ve saldırgan tutumlar göstermeleri gelmektedir. Konuyla ilgili olarak Ö1 "Genelde ağlama krizleri ve vurma krizlerine girme durumlarında çok ciddi sıkıntılar çekiyoruz. Çocuğun duygu durumunu tam olarak algılamadığımız için çok fazla bir şey yapamıyoruz, sadece sakinleşmesi için ve kendine zarar vermemesi için ortam değişikliği veya dikkat dağıtıcılar kullanarak yön değiştirmeye çalışıyorum" ifadesini kullanırken, Ö7 "arkadaşlarına, duvara, kendine vuran öğrencilerimiz var, diğer öğrencilerde bu olumsuz davranışları taklit ederek maalesef öğreniyorlar, tabii biz engel olmaya çalışıyoruz özellikle olumlu davranışların taklit yoluyla alınması için uğraşıyorum." Öğrencilerin saldırgan davranışlarıyla zorluk yaşadığını belirtmiştir. Ö2 "benim çalıştığım sınıfta öfke ve saldırganlık davranışları olan öğrencilerimiz var bunlar beni zorladı ve hala da zorluyor" ifadesiyle öfke ve saldırgan tutumların kendisine zorluk oluşturduğunu belirtmiştir.

Otizmliler öğrencilerin eğitiminde yaşadıkları sorunlara dair ikinci kategori öğrencilerin öz bakım becerilerini kazanamamış olmaları gelmektedir. Bu kategori altında yer alan kodlar tuvalet alışkanlığı ve yemek yemidir. Özellikle tuvalet alışkanlığının önemli bir sorun oluşturduğu Ö6'nın "Mesela bazı öğrencilerimiz tuvalet sıkıntısı var, tuvalete götürmemize rağmen yapmayı, üstlerine yapmayı tercih ediyor, bundan haz aldıklarını düşünüyorum bu davranışı değiştirmekte zor oluyor" ifadelerinden anlaşılırken, Ö7 "bu meslek çok zor emek istiyor sabır istiyor tuvaletini altına yapan öğrencilerin olması ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkıyor" tuvalet alışkanlığının kazanılmamış olmasının mesleği zorlaştırdığına dikkat çekerken, Ö10 "Öz bakım becerilerini kazanmamış olarak bu okullarda olmaları da ayrı bir sorun bence, öncelikle tuvalet ve yemek yeme alışkanlığı kazandırılıp bu okullarda eğitime getirilseler çok daha iyi yol alırız. Biz öğretmenlerin en fazla zaman harcadığımız konu tuvalet alışkanlığı kazanamamış öğrenciler üzerine oluyor bu da akademik eğitimi geri plana itiyor" ifadeleriyle öz bakım becerilerinin kazanılmamış olmasının yaşadıkları önemli bir sorun olduğunu ifade etmektedir.

Otizmliler öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin ifade ettikleri sorunların bir diğeri ise velilerin hassasiyetleridir. Konu ile ilgili olarak Ö11 "Velilerinde destek alması gerekir bence onların durumları çocukların durumlarından daha vahim, çok hassaslar, küçücük bir sorunu dahi büyütebiliyorlar anlayışsız olduklarını düşünüyorum. Bizleri çocuklarının bakıcısı olarak görüyorlar" ifadesini kullanırken, Ö8 "Velilerimizin hassas olması bazen problemler yaratabiliyor. Sihirli bir değnek varmış gibi elimizde hemen değişim istiyorlar ve bu durum velide beklenti gerçekleşmediği zaman yıkım olabiliyor ya da öğretmenin yetersiz olduğu düşünülebilir" ifadelerini kullanarak velilerin gereğinden fazla hassasiyet gösterdiklerine dikkat çekmektedir.

Otizmliler çocukların eğitiminde alan dışı görevlendirilen öğretmenlerin yaşadıkları diğeri bir sorun ise çocukların ergenlik ve cinsel dürtü sorunlarıdır. Konu ile ilgili olarak Ö4 "Benim şuan yaşadığım Ergenliğe geçiş aşamasında olan öğrencilerimin davranışları. Ergenliği doruk noktasında yaşıyor soyunmak istiyorlar kendine dokunmak istiyor bu beni ciddi yoruyor. Ne kadar müdahale etsem kendine engel olamıyor" ifadelerini kullanırken Ö13 "Daha çok cinsel dürtüleri anlamında sıkıntı yaşıyorum. Aşırı bir dürtü var kendilerini bastıramıyorlar saldırganlaşıyorlar, bu konuda aileden destek almaya çalışıyorum" ifadesiyle öğrencilerin cinsel dürtülerinin sorun oluşturduğuna dikkatleri çekmektedir.

Otizmliler öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerden birisi ise telefon ve tablet bağımlılığının ciddi bir sorun olduğuna dikkat çekerek, "Aşırı bir telefon ve tablet bağımlılığı var. Buda sorun teşkil ediyor. Eğitim programını etkiliyor, dikkatini toplamakta zorlanıyorum" ifadesini kullanmıştır.

Araştırmaya katılan 14 öğretmenden sadece bir tanesi otizmliler çocukların eğitiminde "Hayır zorluk yaşamıyorum" ifadesini kullanmıştır. Bir öğretmen dışındaki 13 öğretmenin otizmliler çocukların eğitiminde kriz geçirme, öfke ve saldırgan tutumlar gösterme, öz bakım becerilerinin kazanılmamış olması, velilerin hassasiyeti, ergenlik ve cinsel dürtüler ve bağımlılık konularında önemli sorunlar yaşadıkları verdikleri yanıtlardan görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan "Otizmliler öğrencilerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen öğretmenler, otistik çocukların eğitimi ile ilgili mesleki açıdan kendilerini geliştirmek için neler yapmaktadırlar?" yanıtını aramak üzere öğretmenlerden alınan yanıtlar ayrı ayrı okunmuştur. Bu doğrultuda öğretmenlerin verdikleri yanıtlar dört kategoride toplanmıştır. Bu

kategoriler, ilgili kod ve alıntılar Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Otizimli Öğrencilerin Eğitiminde Alan Dışı Görevlendirilen Öğretmenlerin, Mesleki Gelişim İçin Yaptıkları

Kategori	Kod	Alıntı
Uzman desteği	Özel eğitim öğretmeni desteği İdareci desteği Rehberlik servisi desteği Okula gelen uzmanlardan destek	Özel eğitim alanından mezun öğretmenlerden okul idarecilerimden destek alıyorum (Ö3). Okul rehberlik servisinden ve özel eğitimci arkadaştan ve idarecilerimizden destek alıyorum (Ö6). Rehberlik bölümünden destek alıyorum (Ö11). Özel eğitimcilerden destek alıyorum, okul idaresinin okulumuza davet ettiği uzmanlardan faydalanıyorum (Ö10).
İlgili yayın okuma	Kitap okuma Makaleler inceleme İnternette bilgi edinme	Mesleki gelişimim için makaleler okuyorum, kitaplarım var onları okuyorum (Ö5). Sürekli makale okuyorum otizm ile ilgili (Ö14) Şuanda internette araştırmalar yapabiliyorum (Ö8).
Eğitime katılma	Kurslara gitmek Seminerlere katılmak	Kurslara gidiyorum (Ö1). Seminerlere katılıyorum (Ö4).
Yeni yöntem ve teknikler deneme	Öğrenciye göre yöntem belirleme	Farklı bir öğrenciye farklı bir yöntem gerekiyor (Ö7).

Alan dışından atanmış otizimli öğrencilere eğitiminde görevlendirilmiş öğretmenlerin mesleki gelişimleri için neler yaptıkları; uzman desteği, ilgili yayın okuma, eğitime katılma ile yeni yöntemler ve teknikler deneme olmak üzere dört kategori altında toplanmıştır.

Birinci kategori olan uzman desteği içerisinde özel eğitim öğretmeni, idareci, rehberlik servisi ve okula gelen uzmanlardan alınan desteği kapsamaktadır. Her ne kadar kategori 4 ayrı kodu barındırsa da öğretmenlerin verdikleri yanıtlar en az iki ve üç kodu barındırmıştır. Ö5 “Meslektaşlarımdan ve idarecilerimden destek almaya çalışıyorum” derken Ö6’nın yanıtı üç kodlamayı da barındırmıştır “Okul rehberlik servisinden ve özel eğitimci arkadaştan ve idarecilerimizden destek alıyorum” benzer şekilde Ö12 “Özel eğitimcilerden destek alıyorum, okul idaresinin okulumuza getirdiği uzmanlardan gelişimim anlamında destek alıyorum” ifadesini kullanmıştır. Alınan yanıtlardan öğretmenlerin kendilerini geliştirmek için önemli ölçüde uzman desteğine başvurdukları söylenebilir.

Alan dışından atanmış otizimli öğrencilere eğitiminde görevlendirilmiş öğretmenlerin mesleki gelişimleri için yaptıkları diğer bir çalışma ilgili yayınlar okumadır. Bu kategori içerisinde kitaplar, makaleler ve internet seçeneğini içermektedir.

Konuyla ilgili öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan bazıları şunlardır:

“Makaleler kitaplar okumaya çalışıyorum” (Ö1).

“Şuanda internette araştırmalar yapabiliyorum. Bir iki kitap araştırmam oldu bu kitapları okuyacağım henüz başlamadım” (Ö8).

“Mesleki gelişimim için makale dergi okuyorum fırsat buldukça” (Ö13).

Alınan yanıtlardan otizimli çocukların eğitiminde görevlendirilen alan dışı öğretmenlerin kendilerini geliştirmek için otizimli çocukların eğitimleri üzerine kitap, makale ve internetteki yayınlardan faydalanmaktadırlar.

Alan dışından atanmış otizimli öğrencilere eğitiminde görevlendirilen öğretmenlerin mesleki gelişimleri için eğitime de katılmaktadırlar. Eğitim almak için öğretmenlerin kurslara gittikleri ve seminerlere katıldıkları gözlenmiştir. Öğretmenlerin bu kategori ile ilgi verdikleri yanıtların bazıları şu şekildedir:

“Okul idaresinden açılacak kurslara yönlendirme yapmaları konusunda destek alıyorum, ayrıca okulda verilen seminerlere katılıyorum” (Ö4).

“Seminerlere katılıyorum, işte Halk eğitim merkezi olsun, okulda verilen eğitimler olsun böyle yani” (Ö3).

“Kurslara gitmeye çalışıyorum” (Ö11).

Alınan yanıtlardan öğretmenlerin kendilerini mesleki anlamda geliştirebilmek için gerek okul idaresinin düzenlediği seminerlere gerekse ilgili okul dışında düzenlenen seminer ve kurslara gittikleri anlaşılmaktadır.

Alan dışından otizmliler çocukların eğitiminde görevlendirilen öğretmenlerin kendilerini geliştirmek için oluşturulan son kategori yeni yöntem ve teknikler denemidir. Öğretmenlerin otizmliler öğrencilerin her birisinin farklı özellik göstermelerinden dolayı farklı yöntem ve tekniklere yöneldikleri Ö7'nin “Öğrendiğim veya uyguladığım yöntem ve teknik bazen boşa çıkıyor farklı bir öğrenciye farklı bir yöntem gerekiyor, bu durumda sürekli yeni yöntem ve tekniklerinin denendiği bir uygulama yapıyorum” ifadelerinden ve Ö12'nin

“Ağırlıklı olarak yaparak yaşayarak öğreniyorum diyebilirim otizmi, kendimi yaşadıkça her geçen gün geliştirmiş olarak görüyorum” ifadelerinden açıkça görülmektedir.

Alınan yanıtlar bütünsel olarak değerlendirildiğinde otizmliler çocukların eğitiminde alan dışından görevlendirilmiş öğretmenler, mesleki yeterliliklerini artırmak ve mesleki açıdan kendilerini geliştirmek için çabalar içerisinde oldukları bu çabaların içerisinde ise öncelikle uzmanlardan destek alma, ilgili yayınlar okuma, eğitim alma ve yeni yöntem ve teknikler deneme gelmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Okul yöneticilerinin otizmliler bireylerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen öğretmenlerin yeterliklerine ilişkin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?” yanıtını aramak üzere yöneticilerden alınan yanıtlar ayrı ayrı okunmuştur. Bu doğrultuda yöneticilerin verdikleri yanıtlar dört kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler, ilgili kod ve alıntılar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Okul Yöneticilerinin Otizmliler Bireylerin Eğitiminde Alan Dışı Görevlendirilen Öğretmenlerin Yeterliklerine İlişkin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kategori	Kod	Alıntı
Sorunlar	Alan dışından mezun olmak	Öğretmenlerin alan dışı olması sebebiyle öncelikle bu öğretmenlerin bu alan hakkında bilgi edinmek ve öğrenciyi tanıma süreleri eğitim – öğretim sürecini etkilemektedir (Y2).
	Öğretmenlikte deneyimsiz olmaları	Bu öğretmen değişimlerinin ve alan dışı olmaları sebebiyle deneyimsiz arkadaşlarımızın görev yapması, bireysel farklı yaklaşımlar doğurmaktadır (Y1).
	Her yıl farklı öğretmenle çalışmak	Her yıl bu öğretmenlerimiz değiştiği için ve ayrıca alan dışı oldukları için bu durum en başta büyük sorun teşkil etmektedir (Y1).
Çözüm önerileri	Deneyimli öğretmen yerleştirilmesi	Yerleştirme yapılırken önceden bu alanda çalışmış olma şartı ve deneyimi aranarak yapılırsa bu sorunun kısmi bir şekilde azalacağını düşünüyorum (Y1).
	Öğretmen eğitime yönelik seminer	Dönem başında alanında uzman öğretmenlere seminerler verdiriyoruz (Y2).
	Öğretmenliğe başlamadan değerlendirme yapılması	Sağlık raporları, fiziki ve psikolojik direnç ve dayanıklılıkları başta olmak üzere değerlendirilmeli ve testlerden veya objektif değerlendirme ve mülakatlardan geçirilerek belirlenmeli ve görev verilmelidir (Y1).
	Öğretmenlerin objektif olarak yerleştirilmesi	Okullarda daha önce çalışan ve çalışmalarından verim alınan öğretmenlerin belirlenmesinde okul yönetiminin fikir ve isteği esas alınmalı, torpil, kayırma tanıdık vb. kriterlerle öğretmen belirlenmemelidir (Y1).

Okul yöneticilerinin otizmliler bireylerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen öğretmenlerin

yeterliklerine ilişkin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri, sorunlar ve çözüm öneriler olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır.

Okul yöneticilerinin otizmli bireylerin eğitiminde görev alan öğretmenlerle yaşadıkları sorunlar; öğretmenlerin alan dışından olmaları, deneyimsiz olmaları ve her yıl farklı öğretmenlerin görevlendirilmeleri olarak sıralanmaktadır. Yaşadıkları sorunlara yönelik Y1 detaylı bilgiler paylaşmıştır:

“Öncelikle okulumuzda otizm ve zihinsel yetersizliği olan özel öğrencilere eğitim veren bir kurum yöneticisi olarak yaşanan sıkıntıların yoğun olduğunu söyleyebilirim. Alan dışı görevlendirilen öğretmenlerimizle yaşanan problemlerin başında her yıl okulumuzda görevlendirilen öğretmenlerin farklı oluşu yatmaktadır. Sene başında bu öğretmenlerimiz için gerekli eğitim - öğretim ve okul işleyişinin yanında otizm ve zihinsel engelli çocuklara eğitimin ve yaklaşımın, iletişimin nasıl yapılması gerektiği konusunda birçok seminerler vermek durumunda kalmaktayız. Bu öğretmen değişimlerinin ve alan dışı olmaları sebebiyle deneyimsiz arkadaşlarımızın görev yapması, bireysel farklı yaklaşımlar doğurmaktadır. Bu özel çocuklarla eğitimin verimli sonuçlar doğurması beklenirken, öncelikle onlarla yaşanan deneyim, her birine uygulanan farklı iletişim kanalları oluşturma ve değişik yöntem ve teknikler kullanma her öğrenciye göre değişkenlik gösterdiği gibi çocukla çok fazla zaman geçirme ve deneyimden geçmektedir. Her yıl bu öğretmenlerimiz değiştiği için ve ayrıca alan dışı oldukları için bu durum en başta büyük sorun teşkil etmektedir.” Y2 ise konuyla ilgili şu görüşleri paylaşmıştır: “Öğretmenlerin alan dışı olması sebebiyle öncelikle bu öğretmenlerin bu alan hakkında bilgi edinmek ve öğrenciyi tanıma süreçleri eğitim öğretim sürecini etkilemektedir. Öğrenciye nasıl davranacağını bilmiyor, doğru eğitim yöntemini bilmiyor, pekiştirici kullanmada sıkıntılar yaşıyor ve öğrenciye karşı otorite kuramıyor.”

Otizmli çocukların eğitiminde görevlendirilen alan dışı atanmış öğretmenler yaşanan sorunlara yönelik olarak yöneticiler; deneyimli öğretmenlerin yerleştirilmesini, deneyimsiz iseler gerekli eğitimlerin verilmesini, yerleştirme öncesi gerekli değerlendirmelerin yapılmasını ve öğretmenlerin objektif olarak yerleştirilmesini önermişlerdir. Konuyla ilgili Y1 “Eğitim-öğretim dönemi başlamadan önce bu öğretmenlerimize gerekli eğitim verilerek yerleştirme yapılırken önceden bu alanda çalışmış olma şartı ve deneyimi aranarak yapılırsa bu sorunun kısmi bir şekilde azalacağını düşünüyorum” görüşüyle deneyimin ve eğitimin

önemine dikkat çekmiştir. Deneyimsiz öğretmenlere alanla ilgili bilgi vermek için Y2 “Öncelikle iyi bir rehberlik, öğrenci ve okulun işleyişi hakkında yeni gelen öğretmenimize bilgi veriyoruz ve karşılaşılabileceği sorunlar ve nasıl çözmesi gerektiği konusunda bilgi veriyoruz” ifadesiyle öğretmenlerin deneyimsizliklerinden ve alan dışı olmaları nedeniyle alana özgü eğitimlerinin olmamalarından kaynaklanan sorunları bu şekilde çözmeye çalıştıklarını belirtmiştir.

Y1 “öğretmen yerleştirmeleri öncesinde yapılacak değerlendirmenin önemine dikkat çekecek şu görüşlerini paylaşmıştır: Öğretmenlik profesyonel bir meslek olup, alanında uzman kişilerin yapacağı bir meslek grubudur. Özel eğitim öğretmeni ise temel olarak çeşitli öğrenme, zekâ, duygusal ya da fiziksel engelleri olan öğrencilere eğitim vermek üzere özel olarak eğitim almış ve yine özel bazı yöntemleri belirlemiş öğretmenlerdir.

Bu öğretmenler normal tekniklerin işe yaramadığı noktalarda özel ilgi ve eğitim tekniklerini kullanarak öğrencilerin kendi potansiyellerini tam olarak ortaya çıkarmalarını sağlamaktadırlar. Özel eğitim öğretmenliği yapı itibarı ile normal öğretmenlerden biraz daha zorlu ve sabır isteyen bir iştir.

Bu bağlamda bakıldığında özel eğitim öğretmenleri pedagojik formasyon bilgilerinin yeterliliği ve düzeyi başta olmak üzere, sabır, fedakârlık, şefkat, merhamet, azim vb. yeterliliklerde diğer branş öğretmenlerine göre daha dolu ve yeterli olmalıdırlar.

Hal böyle olunca bu öğretmenlerin seçimi, belirlenmesi ve hangi okullarda kimlerin çalışacağı da ayrı ve önemli bir problem halini almaktadır. Tam da bu noktada bu öğretmenler atanırken veya görevlendirilirken yukarıdaki temel özelliklerin yanında tüm yeterliliklerine bakılma, sağlık raporları, fiziki ve psikolojik direnç ve dayanıklılıkları başta olmak üzere değerlendirilmeli ve testlerden veya objektif değerlendirme ve mülakatlardan geçirilerek belirlenmeli ve görev verilmelidir.

Ayrıca öğretmen yerleştirmelerinde objektif davranılması gerektiği yönünde detaylı bilgiler de paylaşmıştır:

“Seçimlerinde öncelikle özel eğitim alanında lisans eğitimi olan bu mümkün değilse de belli eğitim ve hizmet içi eğitim faaliyetlerinden geçmiş deneyimi bulunan öğretmenler seçilmeli, mümkün olmadığı durumlarda da bu alana yakın branşlar ve yeterliğe sahip öğretmenlere görev verilmeli. Burada en önemli husus bu öğretmenlerin belirlenmesinde okul yönetimlerinin görüş ve onaylarının alınmasıdır. Okullarda daha önce çalışan ve çalışmalarından verim alınan öğretmenlerin

belirlenmesinde okul yönetiminin fikir ve isteği esas alınmalı, torpil, kayırma tanidik vb. kriterlerle öğretmen belirlenmemelidir.

Öğretmen olarak görev alacak kişi çalışacağı kurumu tanımalı, alan dışı ücretli öğretmen ise bu işe başlamadan önce gelip kurumu fiilen görmeli ve yapacağı işi yakından izleyerek öyle karar vermelidir.

Ayrıca bu alanda görev yapan ücretli öğretmenlerin emeğinin karşılığı tatmin edici düzeyde olmalı ve bu paraya bu kadar çalışılır algısı yok olmalıdır.

Bu öğretmenler;

- Sabırlı
- Sağlıklı
- Fiziki ve ruhsal yönden dirençli
- Kronik rahatsızlıkları bulunmayan
- Özverili ve insan ilişkileri ve merhamet düzeyi yüksek

Kriz anında çözüm üretebilme ve teorik bilgilerini pratiğe dökebilme özelliklerine sahip, anlayışlı, güler yüzlü ve sevecen olmalıdırlar.

Olaya sadece özel eğitim okulları yönünden bakmayıp RAM'lar başta olmak üzere özel eğitim hizmetinin verildiği her kurumda çalışan özel eğitim öğretmenlerinde de aynı özellikler aranmalı ve seçilmelidirler.

Erken tanılamanın neredeyse çözümün yarısı olduğuna bakıldığında; bu öğrencilere tanı koyulan RAM'larda da bir o kadar bilgi birikim ve yukarıdaki özelliklere sahip öğretmenler görevlendirilmelidir.

Gerekli yeterliliğe sahip olmayan kişiler görevlendirildiğinde özellikle otizmlilerde çocuklarda faydadan çok, zarar görülmekte, davranış pekiştirme sağlanamamakta ve geriye ket vurma davranışı oluşmaktadır.

Bu çocukların çok küçük parçalar halinde çok uzun ve zorlu bir öğrenme süreci içinde olduklarını ancak doğru öğrenme yöntemi kullanılmadığında ve bir önceki öğretmenin yeterlilikleri devam ettirilmediğinde, öğrendiklerini bir anda silip çok çabuk unuttuklarını dikkate alarak görevlendirme yapılmalı ve hatta aynı öğretmen ve yöntemle uzun yıllar devam esas olmalıdır" (Y1).

Okul yöneticilerinden alınan yanıtlar bütünsel olarak değerlendirildiğinde otizmlilerde çocukların eğitiminde alan dışından olmak, otizm ve otizmlilerde çocuklar hakkında bilgi sahibi olmamanın önemli bir sorun olduğu, bu sorunlarla daha az karşılaşmada deneyimin önemli olduğunu, ancak çocuk ve okulla ilgili deneyim kazanan öğretmenlerin bir sonraki yıl başka yerde görevlendirilerek yeni öğretmenlerin

otizmlilerde çocukların eğitimine verilmesinin sorun oluşturduğu görülmektedir. Yöneticiler bu sorunların aşımını ise öğretmenlerin eğitilerek, deneyim sahibi olmaları ve yapılacak objektif değerlendirmelerle aşılabileceği görüşündedirler.

4.SONUÇ

Özel eğitim gereksinimi olan bireylerle ilgili farkındalık gün geçtikçe artmakta, toplumlar bu konuda her zamankinden daha hassas davranmaktadır. 1980'li yıllarda konuyla ilgili yasal düzenlemelerin de yapılmasıyla birlikte otizm ve özel eğitim konusunda yapılan çalışmalar hızlanmıştır. Özel eğitim alanında eğitim almış öğretmenlerle birlikte normal eğitim almış öğretmenler de otistik öğrencilerin eğitiminde görev alabilmektedir. Otistik öğrencilerin eğitiminde alan dışı görevlendirilen ücretli öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve alan dışı öğretmenlerin mesleki yeterlilik düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Alan dışı görevlendirilen öğretmenler, otizmlilerde çocukların eğitiminde farklı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların başında öğrencilerin ağlama krizleri, öfke nöbetleri ve kendine arkadaşlarına zarar verme davranışları gelmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin öz bakım becerilerini kazanmamış olmaları da öğretmenlerin yaşadıkları önemli sorunlar arasındadır. Bunların yanında velilerin öğretmenleri çocuklarının bakıcıları gibi görmeleri, çocukları ile ilgili fazla beklenti içerisinde olmaları öğretmenler tarafından sorun olarak bildirilmiştir. Çocukların ergenlik dönemine girmeleri ile birlikte ergenliğe özgü sorunlar ve cinsel dürtülerinin ağır basması da öğretmenlerin otistik çocukların eğitiminde karşılaştıkları sorunlardandır. Bazı öğrencilerdeki tablet, telefon bağımlılığı da öğretmenlerin öğrencilerin derse dikkatlerini çekmelerine engel oluşturmaktadır. Literatürde özel gereksinimli öğrencilerle çalışan öğretmenlerin çeşitli sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Güzel (2014) sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin ailelerle gerekli iletişim halinde olunmaması ve ailelerin çocukları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, okulda kaynaştırma eğitimi için gerekli olan çalışmaların tam olarak yapılmaması ve okul idarecilerinin gerekli kolaylığı ve donanımı sağlayamaması problemleriyle karşılaştıklarını belirlemiştir. Gök (2013), sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisini kabullenememesi, sınıfların kalabalık oluşu; bu nedenle öğretmenin kaynaştırma öğrencisine yeterli zamanı ayıramaması, kaynaştırma öğrencileri için fiziki

imkânların yetersizliği ve sınıf öğretmeni ile özel eğitim öğretmeni arasındaki koordinasyon sorunlarının yaşandığını belirlemiştir. Atıcı (2014), sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin; öğrencilerin tanılanma sürecinde aksaklıklar yaşandığı, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi öğrencileri için BEP hazırlama konusunda yeteri kadar çalışma olmadığından dolayı sıkıntı yaşadıkları belirlenmiştir.

Otizmlili çocukların eğitiminde alan dışı görevlendirilen ücretli öğretmenler kendilerini mesleki açıdan geliştirmek için uzman desteği almaktadırlar. Bu bağlamda özel eğitim öğretmenleri, idareciler, rehberlik servisi ve okula gelen uzmanlara çocukların eğitiminde karşılaştıkları sorunları danışmakta ve kendilerini mesleki açıdan geliştirmek istemektedirler. Diğer taraftan öğretmenler alanla ilgili kitap, makale ve internet sitelerinden bilgi edinmeye çalışırken, otizmlili çocukların eğitimleri ile ilgili kurs ve seminerlere gitmekte, ayrıca öğrenciler üzerinde yeni yöntem ve teknikler belirlemek de öğretmenlerin mesleki açıdan kendilerini geliştirme çabaları arasındadır.

Araştırmada okul yöneticilerinin de otizmlili çocukların eğitiminde alan dışı öğretmenlerle karşılaştıkları sorunlar sorgulanmıştır. Bu doğrultuda yöneticilerin karşılaştıkları sorunların başında öğretmenlerin alan dışından olup, otizmlili öğrencilere nasıl yaklaşacaklarını ve onları nasıl eğiteceklerini bilmemeleri, otizmlili çocukların eğitimi konusunda deneyim sahibi olmamaları ve öğretmenlerin ücretli olarak atandıkları için her yıl farklı farklı öğretmenlerin okullarında görevlendirmeleri gelmektedir. Eğitim sürecinde hem öğrenci hem öğretmen birbirlerini tanımakta ve iletişim kurmaktadır. Öğrenciler farklı davranışlar gösterdiği için öğrencinin özelliğine göre yöntem ve teknik geliştiren öğretmen, öğrenciyle bağ kurmakta ve ilerleme daha hızlı olmaktadır. Ancak yaz dönemi eğitime ara verilip bir dahaki eğitim döneminde aynı öğretmenin değil de başka öğretmenin görevlendirilmesi, çocukların eğitiminde önemli güçlük yaratmaktadır. Literatürde yapılan araştırmaların öğretmenler üzerine odaklandığı, yöneticiler üzerinde konuyla ilgili sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmüştür. Altinkurt (2008) özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinde kurum yöneticileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında araştırma bulgumuzu destekleyen nitelikte RAM'da görev yapan personel miktarının az ve niteliğinin yetersiz olmasının önemli bir sorun olduğunu vurgulamış, özel eğitim öğretmenlerinin yetkin olmadığı halde üniversitelerden mezun edildiği ve özel eğitim sertifikası almak için diğer branş öğretmenlerinin

uygulama görmeksizin tabii tutulduğu 160 saatlik kursların yetersiz kaldığı ve dolayısıyla kurumlarda istihdam edilen personelin nitelik açısından yeterli olmadığı belirlenmiştir.

Otizmlili çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik yöneticiler, öncelikli olarak deneyimli öğretmenlerin yerleştirilmelerini, öğretmenlerin yerleştirilme yapılmadan önce yaz döneminde eğitime tabii tutularak ve eğitim verecekleri öğrencilerle tanıştırlarak görevlendirilmelerini önermişlerdir. Diğer taraftan öğretmenlerin mesleğe başlamadan önce gerekli fiziksel ve psikolojik testlerden geçirilmeleri ve objektif olarak yapılacak mülakatlardan sonra görevlendirilmelerinin yanında, eğer alan dışı görevlendirilme yapılacaksa kayırmacılıktan uzak, bu alana yatkın, mümkünse deneyimli ve bir önceki yıl çalıştığı okulda görevlendirilmeleri önerilmiştir.

Araştırmadan çıkan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Otizmlili çocukların eğitiminde imkân dâhilinde özel eğitim alanında eğitim almış öğretmenler, bu mümkün değilse alana yakın bölümlerden mezun olan öğretmenler tercih edilmelidir.
- Alan dışı öğretmenler görevlendirilmeden önce çalışacakları kurum ve çocukları tanıma imkânı sağlanmalıdır.
- Alan dışı öğretmenler görevlendirilme yapılmadan otizmle ilgili eğitimler verilmeli, sonrasında görevlendirilecekleri okulun yönetimi ve çocuklarla tanıştırlarak görevlendirilme yapılmalıdır.
- Alan dışı öğretmenlerle okul yönetimi ve rehberlik servisi arasında etkin iletişim kurularak, öğretmenlerin zorlandıkları her alanda destek verilmelidir.
- Öğretmenlerin mesleki açıdan kendilerini geliştirerek yeterliliklerinin artırılması için alanla ilgili kurslara yönlendirilmeli, yayınları takip etmeleri teşvik edilmelidir.
- Ayrıca otistik öğrencilerin ailelerine de okul yönetimince seminerler düzenlenmeli ve otizm ve çocukları hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanarak, okul ve öğretmenlerden beklentilerinin ne düzeyde olması gerektiği konularında bilgilendirilmelidir.
- Otistik çocukların eğitiminde özel eğitim öğretmenleri ve alan dışından görevlendirilmiş öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar karşılıklı olarak

incelenabilir. Böylelikle yaşanan sorunların alan dışı öğretmenlere özgü olup olmadığı belirlenebilir.

- Bu araştırma Kocaeli İli İzmit merkezdeki Özel Eğitim Uygulama Okulunda görev yapan alan dışı öğretmenler ve yöneticileri ile sınırlıdır. Daha genel verilere ulaşmak için Kocaeli ilindeki farklı engel gruplarına eğitim veren kurumlarda araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçin, N., Begüm Çapa-Tayyare, B. ve Mandan, S. (2014). Bağımsız otistik çocuklar eğitim merkezinde yaşanan sorunların öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (2), 61-84.
- Altınkurt, N. (2008). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Yaşanılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Atıcı, R. (2014). Kaynaştırma öğrencilerinin okul hayatında yaşadığı zorluklar. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkis or Turkic*, Spring 9(5), 279-291.
- Başaran, I. (2001). Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çalışma koşulları. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(1), 41-53.
- Çopuroğlu, Y. C. ve Mengi, A. (2014). Toplumsal dışlanma ve otizm. *Turkish Studies*, 9 (5), 607-626.
- Dışlıklı, S. (2007). 24-36 aylık otistik çocukların sosyal duygusal gelişim özelliklerinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ergenekon, Y. (2005). İşe yeni başlayan zihin özürlüler öğretmenlerinin mesleki sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunları gidermeye yönelik önerilerin geliştirilmesi. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*.
- Girgin, G. ve Baysal, B. (2005). Tükenmişlik sendromuna bir örnek: Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4(4), 172-187.
- Gök, R. (2013). Kaynaştırma Eğitimi Öğrencisi Bulunan İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları Zorluklar ve Bu Zorluklarla Başa Çıkma Yöntemleri. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Güleç-Aslan, Y. (2017). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerle çalışan eğitimcilerin uygulamalı davranış analizine yönelik algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(4), 1032-1044.
- Güleç-Aslan, Y., Özbey, F., Sola-Özgüç, C., Cihan, H. (2014). Vaka araştırması: Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin sorunları ve ihtiyaçları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 639-654.
- Güzel, N. (2014). Kaynaştırma Öğrencisi Olan İlköğretim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yaşadıkları Sorunlar (Beykoz İlçesi Örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hallahan, D. E., Kauffman, J. M., & Pullen, P. C. (2013). *Exceptional Learners: An Introduction to Special Education: Pearson New International Edition*. Pearson Higher Ed.
- İşıkoğlu, N. (2005). Eğitimde nitel araştırma *Eğitim Araştırmalar*, 20, 158-16
- İşıktaş, S. (2015). Öğretmen adaylarının iyi öğretmen olma ile ilgili görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(4), 119-131.
- Koçak, V. (2018). Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (Okulu) Kademe III'de Görev Yapan Özel Eğitim ve Alan Dışı Mezunu Öğretmenlerin Mesleki Yeterliklerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Korkmaz, B., Yalçınkaya, C. ve Demirebilek, V. (1996) *Otizm. Nörolojik Bilimler Dergisi*, (13), 1-2.
- Öğülmüş, K. (2014). Alan Mezunu ve Alan Dışı Lisans Programlarından Mezun Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Yeterliklerinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özlü-Fazlıoğlu, Y. ve Baran, G. (2004). Duyusal entegrasyon programının duyu ve davranış problemleri üzerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Basımevi*.
- Özyürek, (2008). Nitelikli öğretmen yetiştirmede sorunlar ve çözümler: Özel eğitim örneği. *Türk Eğitim Bilimleri*, 6 (2), 189-226.
- Rakap, S., Birkan, B. ve Kalkan, S. (2017). Türkiye'de otizm spektrum bozukluğu ve özel eğitim. *Ankara: Tohum Otizm Vakfı*.
- Sucuoğlu, B. (2014). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve kaynaştırma. Şu kitapta: Ed. E. Tekin İftar. *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri* (ss.469-520). Ankara: Vize
- Şafak, P. ve Yavuz, A. (2018). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin eğitiminde kullanılan kişisel görüş noktası ile yapılan uygulamaların incelenmesi. *Turkish Studies*, 13 (27), 1323-1343 DOI: 10.7827
- Şahin, F. ve Şahin, D. (2012). Engelli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyinin belirlenmesi. *Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi*, 1(2), 275-294.
- Tanrıverdi, B. ve Apak, Ö. (2013). Öğretmen yeterlikleri açısından eğitim fakültesi programlarının değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46 (2), 297-318.
- Tekin, E. (2005). Etkili öğretim. Şu kitapta: Ed. A. Ataman *Özel eğitime giriş* (s.103-117). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Yazıcı, N.D. ve Akman, B. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin otizmliler çocukların kaynaştırılması hakkındaki düşüncelerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19 (1), 105-128
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.